

Nurmijärven kunnan Suomiehen kansakoulun
50 - vuotishistoriikki
laatinut koulunjohtaja Olavi Lipasti

Kun Raalan rouva Matilda Adlercreutzin perustama v. 1900 kunnalle siirtynyt Nukarin kansakoulu ei laajennettunakaan joka tapahtui 1906 kyennyt vastaanottamaan kaikkia oppilaita niin muodostettiin siitä kaksi uutta koulupiiriä. Toinen tuli Hynnänkorpeen Raalanpiirin kansakoulu 1911 alkaen ja Suomiehen kansakoulu alkaen toiminnan 1916.

Kunnanvaltuuston päätös Suomiehen kansakoulun perustamisesta on jo joulukuun 15 päiväältä 1913 jonka päätöksen mukaan koulun piti alkaa syyskuussa 1915 mutta joka siirtyi alkavaksi 1916.

Selitykseksi siitä miksi koulu on rakennettu näin lähelle pitäjän rajaa, tuskin 200 m rajalta. Lainattakoon tähän Nurmijärven pitäjän historiaa: Rovasti Sadenius kuoli 13.11.1914 84-vuotiaana, oli luonnollista, että hyvinkääläisiä kiinnosti suuresti, kuka tulisi hänen seuraajakseen. Kun Fastista hänen nuoron saarnataitonsa vuoksi ei olisi perin mielellään haluttu kirkkoherraksi kaikkialla pitäjässä, mutta hän oli suostunut hyväksymään seurakunnan jaon, jos hän tulee valituksi, ja näin saanut hyvinkääläisten kannatuksen oli edessä mielenkiintoisin papinvaali, mitä seurakunnassa kenties oli koskaan ollut. Vaalit pidettiin 13.6.1915. Tilaisuuteen oli saapunut runsaasti hyvinkääläisiä mukanaan paljon valtakirjoja. Muut seurakuntalaiset eivät olleet tajunneet täysin vaalin merkitystä, vaikka he Hyvinkään eroa vastaan olivat ainakin aikaisemmin olleet ja ottivat laimeasti osaa vaaleihin. Seurauksena olikin Fastisen valitseminen kirkkoherraksi ylivoimaisella äänten enemmistöllä, josta hyvinkääläiset olivat antaneet suurimman osan. Kun Fastinen astui virkaansa tapahtui se palkkausehdolla, jossa Hyvinkään edellytettiin eronneeksi Nurmijärvestä. Kun samalla kappalaisen virka tuli auki oli hänetkin otettava virkaan samoilla ehdoilla. Senaatin päätöstä Hyvinkään seurakunnan muodostamiseksi oli näin noudatettu ja Nurmijärven puoleinen osa uutta seurakuntaa katsoi heti eronneensa omaksi välittömäksi seurakunnakseen. Lähtijöiksi olivat hyvinkääläiset eronneet Nurmijärvelle kirkkoherran. Mutta lopullinen ero ei vieläkään ollut edessä. Vasta kun hyvinkääläiset vuotta myöhemmin lunastivat itsensä vapaiksi Hausjäven yhteydestä, pääsi itsenäinen Hyvinkään seurakunta 1.6.1917 syntymään. Vanha Nurmijärven pitäjä oli jakaantunut lopullisesti kahtia.

Pitäjän muodostuksessa siis koulu jäi pitäjän laidalle. Syyskuun 1 päivä 1914 tehdyllä kauppakirjalla ja Nurmijärven kunta ostanut Robert ja Ida Saariselta 1 ha suuruisen palstan koulun tontiksi. Tästä oli lähes puolet peltoa. Samasta Eerolan tilasta on otettu lisää peltoa 1919 sekä lisämaata koulu laajennettaessa 1951.

Koulurakennusten suhteen oli maassamme vallinnut monenlaista kirjavuutta, mutta Suomiehen koulu on valtionkomitean toimittaman mallipiirustuksen mukainen, arkkitehti Sadeniuksen käsialaa. Samoilla piirustuksilla on rakennettu mm. Raalan kansakoulu. Koulurakennus valmistui sitten syksyllä 1916.

Urakoitsijana on ollut rakennusmestari Venho

Kun koulurakennus ei pääseyt valmistumaan koulun aikuun mennessä on jouduttu vuokraamaan Jaakkolan talosta tupa lukuhuoneeksi ja kamari opettajan asunnoksi. Lokakuun 16 p:nä 1916 on johtokunta päättänyt pitää koulun vihkiäiset 5.11.1916. Koulu on alunperin tehty ns. miesopettajan kouluksi. Tarkoitetaan asuntaa sitä, että koululle rakennettiin miesopettajan asunto, 3 huonetta ja keittiö.

Tässä ensimmäisessä koulurakennuksessa on sittemmin tehty erinäisiä korjauksia ja uudistuksia. Lattioihin saatiin 1951 defoleus-massa. Myöhemmin saatiin vielä vesijohtot sekä sittemmin keskuälämmitys. Koulun talousrakennukset on jouduttu uusimaan kokonaan. Ensimmäiset talousrakennukset oli rakennettu kuohusavipohjalle, joten alituisesti siirtyilläitä rakennuksia ei kannattanut entiselle paikalle korjata, vaan oli rakennettava uudet.

Koulun muututtua toistamiseen täydelliseksi ja kun ei ole ollut toiselle opettajalle asuntoa koululla, on koulurakennukseen laajentaminen tullut esille. On ehdotettu koulun vinnille rakennettavaksi opettajan asuntoa. Vuodesta 1948 lähtien on tehty useita ehdotuksia uuden lisärakennuksen saamiseksi. Aiheetta tähän on ollut yllin kyllin. Toinen opettaja ilman asuntoa. Alaluokkia opetettiin käsityöparissa kun siellä samanlaisesti keitettiin koulukeittolan ruoka liimaushellalla. Johtokunnan esitykset johtivatkin sitten uuden kivisen lisärakennuksen saamiseen 1951. Tässä Arvo Aallon piirtämässä ja Salo-Vahteran urakoimassa koulurakennuksessa on asiamukainen koulu-keittola ruokasaleineen, toisen opettajan ja vahtimestarin asunnot sekä luokkahuone tarpeellisine tiloineen. Siellä on myös keskuälämmityshuone nykyään silylämmittimen, antaa lämpöä mielmpiä koulurakennuksiin. Rakennus tuli maksamaan n. 12 milj. vmk.

Koulu alkoi 1916 supistettuna. Täydelliseksi se tuli 1922. Lukuvuonna 1916 - 1917 on koulussa ollut oppilaita 26, jakautuen eri osastoille I 11, II 4, III 6, IV 5. Lukuvuonna 1921 - 1922 oli oppilaita 39 ja osastoittain I 10, II 8, III 9, ja IV 12. Oppilaiden vähyden takia koulu muuttui supistetuksi 1934. Oppilaita on kuitenkin ollut keväällä 1934 36. Mutta vuosikertomukseen liitteestä käy selville, että näistä on ollut 19 Hyvinkään kunnasta ja kun ei vieraan piirin oppilaat vaikuta sen paremmin opettajanviran lakkauttamiseen kuin uuden perustamiseenkaan, ei koulun runsas oppilasmäärä kyennyt estämään koulun supistumiseksi muuttamista. Vuoden 1940 vuosikertomuksesta ilmenee, että syyslukukaudella on ollut yläkoulussa 41 ja alakoulussa 15 ja jatkokoulussa 17 oppilasta eli yhteensä 73. Ja niinpä koulu muuttuikin 1940 täydelliseksi.

Lukuvuonna 1950 - 1951 oli oppilaita jatkokoulussa 5, yläkoulussa 47 ja alakoulussa 19. Johtokunta ainoikin kolmannen opettajanviran perustamista väliaikaisesti, mutta kun taas oli tästä 71 oppilaan katraasta hyvinkääläisiä peräti 40, eivät kunnan viranomaiset voineet opettajanvirkaa perustaa. Vasta sitten kun Nopon koulu viisi vuotta sitten alkoi toimintansa oppilaspaine Suomiehen koululta on vähentynyt. Jatkuvasti on koululamme hyvinkääläisiä, mutta nyt heidän lukumääränsä jo vaikuttaisi uuden opettajanviran perustamiseen, sillä nyt on Nurmi-järven ja Hyvinkään kunnalla koulupiirimme yhteinen. Yhteiseksi piiri muuttui 1962 keväällä kuntien piiriäjakopäätöksillä

Koulurakennusten suunnitteluvaiheessa niiden valmistamiseen ja sitten niiden kunnossapito ovat varmaan koko armaan isäimme maan ei yksin Suomiehellä olleet niitä vastuunalaisimpia ja vaikeimpia tehtäviä, mitä kansanaan on maallikoille annettu. Osoituksena että näistä asioista on Suomiehelläkin vastuuta kannettu, tähän pöytäkirjojen koru-tonta kerrontaa: Elokuun 16 päiväältä löytyy johtokunnan kokouspöytäkirjasta tällaista: Kun olemme huomanneet, kou-lun lattian täytteenä käytettävän tuoretta sammalta ja siitä kyllä ollaan asianomaisia varoitettu, niin johtokunta päätti lähettää kirjeen rakennuslautakunnalle, että he tulisivat valvomaan paremmin koulun rakennustyötä.

Heinäkuun 10 p. 1917 on sänelty pöytäkirjaan seuraavaa: Koska on jo näin pitkälle kulunut ja on todennäköistä, että rakennusmestari Venho ei tule lainkaan korjaamaan Suomiehen koululle keskenjääneitä töitä päätettiin kääntyä kunnanvaltuuston puoleen - - -. Johtokunta pyytää sitten valtuuksia saattaa työt päätökseen ja tuo hädälleen selitykseksi seuraavaa: Kun ulkona oli lämpö - 18, oli sisällä lattiassa +4 ja n. 2 m korkeudessa + 17 astetta.

Saman vuoden syyskuun 10 p:nä valittiin U. Alanko muis-tuttamaan rakennuslautakuntaa, että se ensi tilassa raken-nuttaa koululle perunakuopan ja toimittaa rakennusmestari Venhon pian laittamaan koululla kesken jääneet työt.

Nämä riittävät näytteeksi 50 - vuoden ajalta, sillä kä-visi pitkäälliseksi kaikista kertoa.

Pikkupiirteinä koulun alkuvuosilta mainittakoon, että oppilaat joutuivat maksamaan koulumaksua 1 mk lukukaudesta. Sen sitten oikein lailla kiellettiin.

Kesäkuun 6 p:nä on johtokunta päättänyt antaa Aleksanteri II stipendirahan Arvo Munterille ja Hardenin stipendin Martta Niemiselle.

Marraskuun 18 päivänä 1917 on johtokunnan täytynyt käsi-tellä ja päätöksensä tehdä: Hyvinkäänkylän lakkokomitea oli lähetysten kautta lähettänyt ukaasin koululle, että koulu on suljettava. Koska Suomessa oleva yleinen lakko ei häiriinny vaikka Suomiehen koulu on toiminnassa ja koska naapurikoulut vielä toimivat ja koska Nurmijärven pitäjän puolelta ei ole mitään ukaasia tullut katsottiin selväksi, että koulua on jatkettava keskeytymättä.

Huhtikuulla 1923 on johtokunnan pitänyt pohtia sellaista-kin asiaa, kun ei Hyvinkään kunta ole suostunut maksamaan niistä koulukustannuksista, jotka ovat koululle aiheutuneet Hyvinkään kunnassa asuvien lasten koulunkäynnistä Suomiehen Kansakoulussa. Asia on jätetty kunnanvaltuuston hoidetta-vaksi. Yleensä a.o. kunnat ovat aina sovintoon päässeet yh-teisistä koulupulmista, joskin tietysti asioista on keskus-teltu.

Erikoispiirteinä on vielä mainittava koulumme muistora-hasto. Sen on perustanut opettaja Vilho Mustala eläkkeelle siirtyessään 1950 lahjoittaan pohjarahaksi 100 nmk. Rahas-toa on hiljalleen kartutettu niin että sen rahavarat ovat nykyisin 1193,24 mk. Tästä rahastosta on kerran voitu an-taa stipendi. Rahaston säännöt nimittäin edellyttävät 1000 mk:n pääoman, ennenkuin siitä voitiin apurahaa antaa.

ja kouluhallituksean vahvistettua piirijaon 28 päivänä elokuuta 1932.

Kansalaiskoulu vähenei myös koulustamme VII ja VIII luokat. Oppilaita on nyt luokiteltiin I 9, II 6, III 7, IV 5 V 5 ja VI 6 eli yhteensä 40.

Koulun oppilasmatrikkelin mukaan on koulussa opiskellut lyhemmän tai pitemmän ajan 657 oppilasta.

Nuorten toimintaan ovat koulun opettajat osallistuneet kukin aikanaan taitojensa ja kykyjensä mukaan. Varsinaisessa varhaisnuorisotyötä, sellaista, joka on koulun opetusohjelmassa saanut esiennäköisen hyväksymisen ja josta on opettajille maksettu palkka ja joka siten on tallatettuna koulun vuosikertomuksessa ja ne. varhaisnuorisotyöpäiväkirjoissa on tehty vuoden 1944 tätä koskevan lain tultua voimaan. Näitä kerhoja on ollut moninaisia. On ollut liikuntakerho, jonka puutteissa on tanshuttu, voimisteltu ja pelattu pesäpalloa. Näytelmäkerhossa luonnollisesti näyteltiin. Musiikkikerhossa sekä seka- että mieskuorilaulua. Vuoden 1938 laki ei ollut suosiollinen pienille maaseutukylille tässä varhaisnuorisotyössä monine hankalaine rajoituksineen. Senen määrää, että varhaisnuoreksi lasketaan vain kansakoulunsa päättänyt alle 21 vuotias, ei kansalaiskoululainen eikä keskikoululainen. Lisäksi pitää tällaiseen kerhoon ilmoittautua vähintään 8 em. nuorta. Jos jostakin kylästä löytyisikin 8 nuorta, niin onko sanottu, että muodostavat harjoitteluarvoisen kuoron tai olisivatko ne kaikki heikkaita näyttelämään tai millälaisen pesäpallojoukkueen heistä saisi. Tällainen kouluntaholta ohjattu varhaisnuorisotyö on surullista kyllä hiljaksen loppunut kautta koko maan juuri tällaisissa pienissä maaseutukylissä kuin Suomiehän koulupiirikin on.

Koululla toimineet opettajat mainitaan erillisessä liitteessä samoin koulun johtokunnissa toimineet. Tässä yhteydessä on kuitenkin mainittava ne johtokuntien jäsenet, jotka ovat tehneet pisimmän päivätyn koulun hyväksi. Mv. Santeri Suonranta on ollut 1917 - 1936 eli 39 vuotta, Mv. Sulo Koskinen 1917 - 1950 eli 33 v, Emäntä Olga Saarinen 1928 - 1936 eli 28 v. Aleksandra Pengerkoski 1917 - 1936 21 v. ja Emil Laine 1916 - 1936 20 v.

Sivu - 2
Koulukeittolaista on ensimmäisen kerran keskusteltu johtokunnan kokouksessa maaliskuun 5 p:nä 1918 näin: "Päätettiin perustaa koulukeittäiä lukuvuodeksi 1918 - 1919, jota varten perustettiin liikkeelle keräyslistat ruokatarpeiden vapaaehtoisista keräystä varten, U. Alempo vakuutettiin tekemään sopimus keittäjän kanssa palkkiosta." Mutta vielä saman kuun 20 p:nä kokouksessa todetaan: "Koska koulukeittäien perustaminen näyttää tuottavan voittamattomia esteitä ja paikkakuntalaiset eivät yleensä kannata mainittua puuhaa, päätettiin antaa raueta koko koulukeittäipuuha.

Joulukuun 13 päivänä 1940 on johtokunta päättänyt perustaa koulukeittolan.

Lopuksi joitakin hajatietoja vuosisien varrelta sieltä täältä ajankuvastimeksi:

Koulun siivouksesta on mm. päätetty 1916 että koulun lattiat on pestävä 6 kertaa vuodessa, paitsi jos saadaan fluti-aijyä, niin silloin 4 kertaa vuodessa.

Koulun alkuvuosikymmeninä on koulun johtokunnan jokasyksyisiin tehtäviin kuulunut mm. päättää, milloin koulu kunakin syksynä alkaa.

LIITE 1

Suomiehen kansakoulun opettajat

Urho Alanko	väliaikaisena 1916 - 1917
	vakituksena 1917 - 1921
	virka-vapautena 1920 - 1921
Elina Kivimäki	väliaikaisena 1920 - 1921
Vilho Mustala	1921 - 1950
Olavi Lipasti	1950 - edelleen.

Koulun ollessa täydellisenä: 1922 - 1923

Hilja Mustala	väliaikaisena 1922 - 1923
	väliaikaisena 1923 - 1924
	vakituksena 1924 - 1929
	virka-vapautena 1927 - 1929
Laina Laine	väliaikaisena 1927 - 1928
Elsa Weckström	väliaikaisena 1928 - 1930
	vakituksena 1930 - 1934

Koulun tultua uudelleen täydelliseksi 1940:

Elli Keltanen Kouluhallituksen määrämänä	1940 - 1942
Eeva Lindström (Lahjo)	väliaikaisena 1942 - 1943
Eeva Lahjo	vakituksena 1943 - 1948
Kirsti Hakala (Vasantola)	vakituksena 1948 - 1951
Kaino Salovaara	väliaikaisena 1951 - 1952
Eeva Lahjo	väliaikaisena 1952 - 1953
	vakituksena 1953 - edelleen

LIITE 2

Suomiehen kansakoulun johtokuntien jäsenet:

Emil Laine	1916 - 1936	20 v
T. Virvelä	1916 - 1917	1
K. Suonranta	1916 - 1917	1
Aurora Jaakkola	1916 - 1917	1
R.V. Saarinen	1916 - 1917	1
M. Jokinen	1916 - 1917	1
Sulo Koskinen	1917 - 1950	33 v
Aleksandra Pengerkoski	1917 - 1938	21 v
J.E Alho	1917 - 1922	5
E. Laakso	1917 - 1918	1
Santeri Suonranta	1917 - 1956	39
U. Nygren	1918 - 1927	9
A. Suomela	1922 - 1928	6
Olga Saarinen	1928 - 1956	28
Erik Virtanen	1929 - 1937	8
Reino Laine	1937 - 1956	19
Leonard Laakso	1938 - 1953	8
Emil Rynö	1938 - 1953	15
Tauno Pengerkoski	1951 - 1960	9
Lempi Palander	1954 - 1956	3
Vilho Salminen	1957 - edell.	
Sakari Laine	1957 - 1964	7
Pentti Suonranta	1957 - 1964	7
Saida Pengerkoski	1957 - 1964	7
Tyyne Kurppa	1957 - 1964	7
Onni Alastalo	1961 - edell.	
Aimo Tuominen	1965 - edell.	
Harry Lindström	1965 - edell.	
Paavo Jokinen	1965 - edell.	
Anja Vantakorpi	1965 - edell.	